

Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Zbornik radova posvećen akademiku Alojzu Bencu.

Čović, Borivoj

1991

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/items/86e90245-aeec-4ea6-996e-76cd89ebb7fd>

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/>

UDC 903.2/.5"637/638"(497.1)+572"653"(497.1)(082)

UDC Benac A. +012+937/938+807.5(082)

YU ISBN 86-7123-032-5

AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

POSEBNA IZDANJA
KNJIGA XCV

ODJELJENJE DRUŠTVENIH NAUKA
KNJIGA 27

ZBORNİK RADOVA
POSVEĆENIH AKADEMIKU
ALOJZU BENCU

Redakcioni odbor

Edina Alirejsović, Borivoj Čović, Milorad Ekmečić, Desanka Kovačević-Kojić

Glavni urednik

Borivoj Čović,

redovni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

SARAJEVO 1991.

RANOSREDNJOVEKOVNA KOPLJA S KRILIMA IZ BOSNE I HERCEGOVINE

NADA MILETIĆ
Zemaljski muzej, Sarajevo

Apstrakt. U ovom prilogu, koji u znak sećanja na dugogodišnju saradnju posvećujem akademiku Alojzu Bencu, prvi put su objavljena do sada nepoznata koplja s krilima otkrivena u Bosni i Hercegovini, uz dopunsku obradu ranije publiciranih primeraka. Ova koplja pripadaju različitim fazama karolinškog doba počev od prvih decenija 9. veka i predstavljaju produkte poznatih franačkih radionica.

Kao što je bio slučaj i sa već objavljenim ukrašenim kopljem s krilima iz Mogorjela a)¹ kod Čapljine, pre izvesnog vremena, u materijalu sa ovog lokaliteta deponiranom bez ikakvih bližih podataka, otkriveno je još jedno koplje s krilima, koje ću označiti kao Mogorjelo b).

Ovo željezno koplje (dimenzije: duž. 47,1 cm; šir. lista 4,5 cm; raspon krila, oštećenih, 6 cm, prečnik tulca 2,2 cm.), jednostavno i bez ikakvog ukrasa, ističe se svojom izduženom, izuzetno vitkom konturom, sa listom u obliku vrbovog lista, s lakim bridom i neuobičajeno uskim tulcem iz kojeg izlaze kratka, delomično oštećena krila (T. I, 1 i T. III, 1). Iako po svom opštem obliku pripada kopljima karolinškog doba, datiranim, uglavnom, u 9. vek, a po smeštaju krila završenih pre otvora tulca, pripada Tipu B, u tipologiji ustanovljenoj nedavno za koplja ovog tipa iz Austrije², po konturi, blagom prelazu u tulac i proporcijama tulac-list, takođe i po odsustvu ukrasa, ovo koplje ostaje prilično usamljeno u bogatom fondu ovih nalaza otkrivenih na prostranom srednjoevropskom području.

Uzimajući u obzir neke od navedenih elemenata (list, tulac, proporcije, krila, dimenzije) moguće je, ipak, navesti nekoliko paralela. Iz naše zemlje to je ukrašeno koplje Mogorjelo a), sa kojim pokazuje

¹ N. Miletić, 1979, s. 145—151, T. I, II, IV.

² E. Szameit 1987, s. 167.

gotovo identične dimenzije, datirano u početak 9. veka³, i neukrašeno koplje približnih dimenzija iz Stoca-Čaira, datirano u 9. vek⁴. Iz Austrije mogu se navesti nešto veće ukrašeno koplje iz Trauna (St. Martin, Linz), čiji list ima identičnu konturu, kao i proporcije tulac-list, datirano oko 800. — poč. 9. veka⁵, jednostavno koplje iz Wimma, tum. 43 (Melk), istovetne konture i približnih dimenzija, datirano u vremenski raspon koji obuhvata poslednju trećinu 8 — prvu trećinu 9. veka⁶, i, posebno, jednostavno koplje iz Mauterna 1969 (Krems), identične konture, proporcija i dimenzija, datirano kao i prethodno⁷. Među brojnim nalazima iz Mađarske, slične proporcije, dimenzije i konturu pokazuje ukrašeno koplje iz muzeja u Sárospataku (nepoznati lokalitet), datirano u 9. vek⁸, koplje iz groba VI/11 sa nekropole u Keszthely — Fenékpusztu, datirano, takođe, u 9. vek⁹, i koplje iz nekropole Szob — Vendelin, grob 83, veoma bliske konture, proporcija i dimenzija, datirano, kao i nekropola, u 10—11. vek¹⁰, što smatramo prekasnim, imajući u vidu dataciju prethodna dva po svemu veoma bliska primerka. Iz ovog područja potiče i jednostavno koplje identičnog oblika, proporcija i dimenzija iz Mule (nekad. Rárópuszta) u Slovačkoj (Veľký Krtíš), datirano u 9. vek¹¹.

Kako među navedenim primercima najviše sličnosti, skoro identičnost, pokazuju koplje iz Mauterna i koplje iz Mule, datirana u poslednje decenije 8. — prve decenije 9. veka, odnosno u 9. vek, smatram da i koplje Mogorjelo b), po svojim odlikama, pripada prvim decenijama 9. veka i da pripada proizvodima poreklom iz franačkih radionica.

Ne menjajući ništa u zaključcima iznesenim prilikom objavljivanja koplja Mogorjelo a), ukrašenog karakterističnim ubrazdanim ukrasom na tulcu i damasciranim na listu (T. III, 2)¹², htela bih, na osnovu materijala objavljenog u novije vreme o ovoj vrsti oružja iz Austrije i Mađarske, da proširim krug već navedenih paralela. To se, na prvom mestu, odnosi na koplje iz Mühlinga (Scheibbs), na kome se damascirani ukras na tada raspoloživoj reprodukciji nije jasno razaznavao. U naknadno objavljenim crtežima, tragovi ovog ukrasa, kao i ostale komponente, sasvim su jasni i pogodniji za kompariranje¹³. Da-

³ N. Miletić 1979, v. nap. 1; Z. Vinski 1983, s. 486, sl. 14:2 (na osnovu mača tipa K, eventualno nakon 825.)

⁴ V. Atanacković-Salčić 1983, s. 25, sl. 2:2.

⁵ E. Szameit 1987, s. 158, 168, Sl. 2:2.

⁶ Isto, s. 160, 169, Sl. 5:1.

⁷ Isto, s. 158, 169, Sl. 5:2.

⁸ L. Kovacs 1980, s. 102, 104—105, grupa 2a, T. 60:4.

⁹ Isto, s. 99, 104, grupa 1, T. 65:2.

¹⁰ Isto, s. 101, 106, grupa 3a, T. 64:2.

¹¹ A. Ruttkay 1975, s. 159, Sl. 17:2; L. Kovacs 1980 (Trenč — Rárópuszta), s. 102, 105, grupa 2b, T. 63:2 (crtež ne odaje pravu, izduženu konturu).

¹² N. Miletić, v. nap. 1.

¹³ H. Friesinger 1971—1974, grob 36, s. 67, T. 16; E. Szameit 1987, s. 158, 160, Sl. 2:3; s. 169 (poslednja trećina 8. — prva trećina 9 v.).

Ije, veoma bliske analogije iz Austrije predstavlja, naročito, koplje iz groba 39 slovenske nekropole iz Dornach — Steyra (OÖ), datirane u kraj 8. — oko 800.¹⁴, Schwanenstadta (OÖ)¹⁵, Greimpersdorfa (NÖ), datirano u razdoblje posljednje trećine 8. — prve trećine 9. veka¹⁶, ili iz Dorf, a. d. Enns (Rotte Hainbuch, grob 2, NÖ), datirano u kraj 8. — pred 800.¹⁷. Sva su ova koplja, prema krilima svrstana u Tip A — C, ukrašena identičnim ubrazdanim ukrasom na vidljivim i bočnim stranama tulca i damsciranjem na listu motivom jelove grane okrenute prema dole. Njima se priključuje i koplje iz Esztergoma, s istovetnim ukrasom na visokom tulcu i oštećenom listu, datirano u 9. vek¹⁸, verovatno u uži raspon predložen za navedena karolinška koplja iz Austrije.

Željezno koplje s krilima iz Hatelja kod Stoca, koje sam samo sumarno pre tridesetak godina odredila kao karolinško, sa datacijom u vremenski raspon 9—11. veka¹⁹, zaslužuje posebnu pažnju. Iako pripada grupi malih kopanja (dimenzije: duž. 27 cm, vrh nedostaje; šir. lista 4,6 cm; raspon krila 6,2 cm; promer tulca 3 cm), ono odaje izvanrednu izradu, oblik i proporcije. Njegov list, koji se oblikom približava lovorovom i koji, preciznije gledano, ocrtava ne tako uobičajenu konturu, blago prelazi u srazmerno dugi i vitki tulac, sa čijeg dna se izdvajaju kratka krila (Tip A). Mada se u prvi mah pretpostavilo da je tulac ukrašen kanelurama, naknadno je ustanovljeno da je i na vidljivim i na bočnim stranama, zapravo, ukrašen ubrazdanim ukrasom identičnim sa ukrasom na koplju Mogorjelo a) i grupi karolinških kopanja navedenih u vezi s njim, kao i da su krajevi krila naglašeni vertikalnim urezima. Sredinom prostora elipsoidnog ukrasa na tulcu, ubrazdana je još jedna crta, što je i doprinelo prvobitnom utisku da je tulac kaneliran (T. I, 2 i III, 3).

Mada je po veoma sličnoj konturi, proporcijama tulac-list, blagom prelazu u izduženi tulac i ubrazdanom ukrasu na njemu, koplje iz Hatelja veoma blisko koplju Mogorjelo a)²⁰, nešto bliže paralele moguće je naći među već navedenim primercima iz Austrije i Mađarske²¹. To su koplja iz Mühlinga, Schwanenstadta i Greimpersdorfa, datirana u širi raspon od posljednje trećine 8. — prve trećine 9. veka, zatim iz Dornach-Steyra, grob 39, datirano u kraj 8. veka do pred 800., i, naročito, iz Dorf a. d. Enns (Rotte Hainbuch, grob 2), sa istom datacijom,

¹⁴ E. Szameit 1987, s. 156, 168, Sl. 2:1.

¹⁵ Isto, s. 158, 168, Sl. 3:2.

¹⁶ Isto, s. 158, 169, Sl. 4:3.

¹⁷ Isto, s. 158, 168, Sl. 3:1.

¹⁸ L. Kovacs 1980, s. 98, 105, T. 60:2 i T. 66:1.

¹⁹ N. Miletić 1963, s. 160, Sl. 7b; N. Miletić 1979, s. 146 (sa starijom literaturom).

²⁰ Samo, donekle, po konturi lista pokazuje sličnost sa kopljem iz Nina — Ždrijaca, grob 322 (J. Belošević 1980, s. 103—104, T. XXVI, 2 i T. LXVII, 2) datiranim na sam početak 9 veka; Z. Vinski 1981, s. 40, prva polovina 9. veka, pre 850.) i, možda, sa ukrasom na koplju iz Žeževice kod Sestanovaca, datirano oko 850., koji je na reprodukciji tek naznačen i nejasan (D. Jelovina 1976, s. 120, T. XC, 3; Z. Vinski 1983, s. 486, Sl. 14:4).

²¹ Vidi nap. 12—16.

sa čijom konturom lista, proporcijama i dimenzijama pokazuje najveću sličnost²². Dok je sa kopljem iz nekropole u Keszthely — Fenékpusztu, grob 22, datiranim u 9. vek, koplje iz Hatelja blisko po obliku i dimenzijama²³, po konturi lista, proporcijama, dimenzijama i ukrasu mnogo se više približava oštećenim kopljima iz Esztergoma i, naročito, sa nepoznatog lokaliteta (Blatnica, Martin), datiranim, takođe, u 9. vek²⁴. Kratka i na krajevima ukrašena krila ima i koplje iz Rudića (Glamoč), datirano u sam početak 9. veka²⁵, mnoga ovde već citirana koplja, na primer, iz Dornach-Steyra, Trauna, Mühlinga i Dorfa a. d. Enns²⁶, zatim iz Sopronköhida grob 84, sa nepoznatih lokaliteta (Muzej Sárospatak, Blatnica i MNM), datirana u 9. vek²⁷, a posebno koplje s istovetnim ubrazdanim ukrasom na tulcu iz Salacha, Riedheima i Buchau, datirana oko 800.²⁸

Na osnovu navedenih analognih primeraka, očigledno je da i koplje iz Hatelja pripada vrhunskim produktima franačkih radionica karolinškog doba, sa samog početka 9. veka.

Zanimljive primerke predstavljaju dva masivna, dugačka željezna koplja sa nepoznatih lokaliteta u Bosni i Hercegovini, nešto međusobno različita u dimenzijama, čiji snažni tulci, jedan facetiran, drugi okrugao, oštro prelaze u izduženi list s naglašenim bridom. Na oba koplja krila potpuno nedostaju; vidljivi su samo široki otvori iz kojih su izlazila²⁹. Na oba koplja i vidljive i bočne strane ukrašene su ubrazdanim ukrasom istovetnim sa ukrasom na kopljima iz Mogorjela a) i Hatelja i svima onima koja su ovde navedena kao paralele (T. II, 1 i 2; T. IV, 1, 2). Na listu većeg koplja, koji je delomično oštećen, ugraviran je krst s naglašenim krajevima.

Njihov nešto zdepasti oblik, proporcije tulac — list, oštri prelaz iz lista u tulac i dimenzije približavaju ih kopljima iz Vinče (okolina Beograda), Budapest — Csepela, Kecskemét — Belvárosa, Nitra — Palanke³⁰ ili Horne Srnie³¹, a naročito nekim kopljima iz Römisch-Germanisches Museuma u Mainzu, ukrašenim identičnim ubrazdanim ukrasom na vidljivim i bočnim stranama masivnog tulca, datiranim u zrelo karolinško doba, u 9—10 vek³². Potpuno identično nešto vitkijem koplju (a), čaki po vrlo bliskim dimenzijama, jeste upravo navedeno koplje iz Salacha (Göppingen), datirano, kao što smo naveli, oko 800.

²² E. Szameit 1987, s. 158 (38,5 x 5,3 x 7,5; r — 3), 168, Sl. 3:1.

²³ A. Cs. Sós 1961, s. 269, T. LX, 1; L. Kovacs 1980, s. 99, 104, grupa 1, T. 59:3.

²⁴ L. Kovacs 1980, s. 98, 103, 105, T. 60:2 i T. 66, 1; T. 61:1—2 i T. 67:2.

²⁵ N. Miletić 1977, s. 234—235, T. I, 2 i T. III, 2.

²⁶ E. Szameit 1987, Sl. 2:1—3 i Sl. 3:1.

²⁷ L. Kovacs 1980, T. 60:1; T. 60:4 i T. 66:3; T. 61:1 i T. 67:2; T. 60:5 i T. 67:1.

²⁸ P. Paulsen 1967, s. 263, Sl. 1.

²⁹ a) Inv. br. 6899 (dimenzije: 50 x 5,6; r — 4,3 cm.); b) inv. br. 6898 (dimenzije: 51,5 x 6,6; r — 4,4 cm.).

³⁰ L. Kovacs 1980, T. 64:4; T. 61:3; T. 63:5 i T. 65:3.

³¹ A. Ruttkay 1975, s. 144, Sl. 20:11 (bez datacije).

³² P. Reinecke 1899, s. 35 — 38, T. I, 8, 9, 11, 12.

godine³³. Kao što se u pogledu funkcije ovih velikih koplja javlja dilema: oprema ratnika — oružje za lov, tako je isto, pored navedenih ranih datacija, za koplja iz Vinče, Budimpešte i Kecskeméta, sva tri bez ukrasa, predložena, uslovno, datacija u 10—11 vek, dok je za koplje iz Nitre ostavljena mogućnost datacije u 9 vek³⁴. Kako i sam L. Kovacs naglašava da mu nije poznato nijedno koplje sa ovim ubrazdanim ukrasom koje bi poticalo iz 11 veka³⁵, a kako je, kao što je utvrđeno, ovaj oblik i ovaj ukras karakterističan za koplja iz franačkih radionica karolinškog doba, može se, za sada, pretpostaviti da i ova neobična koplja iz Bosne i Hercegovine pripadaju nešto kasnijoj fazi ove doba, tj. 9—10 veku i da su nastala u radionicama ovoga kruga.

Nedavno detaljnije publicirano koplje iz Stoca — Čaira³⁶, čiji se oblik ocrtava u sasvim drukčijem vidu nego što je to bilo vidljivo iz ranijih publikacija, pripada izuzetno gracilnim kopljima s krilima, čije proporcije i blagi prelaz lista (vrbovog) u tulac doprinose njegovoj vitkosti (T. III, 4). Po tome i po dimenzijama, kao i odsustvu ukrasa, najbliže mu je koplje Mogorjelo b), kako je već navedeno, a uveliko, po osnovnoj konturi i dimenzijama i koplje Mogorjelo a)³⁷. Po sličnoj konturi i proporcijama, približava se koplju iz Museo di Castelvechio u Veroni ili iz Marcaltö³⁸, po približnim dimenzijama, suptilnom obliku lista u blagom prelazu u tulac neukrašenom koplju iz Mule (nekad. Rárópuszta), a, naročito, ukrašenom koplju iz Trauna³⁹. Apstrahirajući krila, u vitkoj konturi i proporcijama tulac — list, najveću sličnost pokazuje sa jednostavnim kopljem iz Rudića, čiju sam izuzetnu gracilnost već istakla⁴⁰.

Kako su sva ova koplja, sem koplja iz Verone (kasni 7 vek, na šta sam već pri objavljivanju koplja Mogorjelo a) upozorila), datirana u početak 9 veka ili globalno u 9 vek, a koplje iz Trauna u vreme neposredno pred 800. godinu, smatram da, prema najnovijem uvidu u pravi oblik, koplje iz Stoca, prethodno datirano u 9 vek, odnosno eventualno nakon 825 godine, može biti preciznije hronološki određeno u vremenski raspon od 800. — prve trećine 9 veka.

Nedavno, samo u opštim crtama objavljeno, snažno i masivno koplje s krilima iz Vira kod Posušja, izdvaja se i svojim dimenzijama, za sada najvećim poznatim (dužina oko 70 cm.), dugim, ukrašenim krilima i horizontalnim urezima na prelazu lista u vitki tulac. (T. IV, 3)⁴¹.

³³ P. Paulsen 1967, s. 255, 262—263, Sl. 1:1 (dimenzije: 47,5 x 4,5 x 7,3; r — 3,5).

³⁴ L. Kovacs 1980, s. 105—106.

³⁵ Isto, s. 105.

³⁶ V. Atanacković — Salčić 1975, s. 27, T. XI, 3; Z. Vinski 1981, s. 20, T. XIII, 3 (možda nakon 825.); V. Atanacković — Salčić 1983, s. 24—25, Sl. 2:2 (9 vek).

³⁷ N. Miletić 1979, T. I.

³⁸ O. v. Hessen 1968, s. 36, T. 19:1; L. Kovacs 1980, s. 100, 104, T. 62:3.

³⁹ E. Szameit 1987, s. 158, 168, S. 2:2.

⁴⁰ N. Miletić 1977, s. 235, T. I, 3 i T. III, 3.

⁴¹ P. Oreč 1984, s. 125, Sl. 18b; ovom prilikom zahvaljujem P. Oreču na ljubazno ustupljenom šematskom crtežu.

Po obliku lista s naglašenim bridom i proporcijama tulac — list, primetna je izvesna sličnost sa kopljem iz Male Kopanje ili sa ukrašenim kopljem iz Mainza⁴², a po dimenzijama, konturi, proporcijama i masivnosti sa kopljem iz Kecskeméti — Belváros. Ovo koplje, kao i koplje iz Male Kopanje, datirano je uslovno u 10—11 vek⁴³, a koplje iz Mainza, kao i ostala ovog tipa i s ubrazdanim ukrasom, u 9—10 vek. Identičnu konturu (osim krila) i proporcije pokazuje i koplje iz Riedheima (Günzburg), s ubrazdanim ukrasom, datirano oko 800. godine⁴⁴. Dugačka krila, ali u nešto drukčijoj silueti, ima npr. koplje s ubrazdanim ukrasom iz Kőszegserdahely (Szombathely), datirano u nešto kasniji 9 vek⁴⁵, ili koplje s damasciranim ukrasom, identične konture i proporcija i dugačkih krila iz Stuttgart — Plieningen, datirano okvirno oko 1000. godine⁴⁶. Za ukras na krilima analogije su navedene kod koplja iz Hatelja.

Uzimajući u obzir široki vremenski raspon od oko 800. — 10/11 veka koji je dat za srodne primerke, smatram da, po opštoj konturi, uskom tulcu, dugim krilima i linearnom ukrasu, koplje iz Vira, preliminarno (na osnovu fotografije i šematskog crteža) može biti datirano u 10 vek.

Od osam ovde navedenih kopalja svako pokazuje sasvim određene specifičnosti, čak i onda kada su po nekim od elemenata srodna, počev od koplja iz Rudića kao, verovatno, najstarijeg i, za sada, po svom obliku usamljenog u nalazima iz naše zemlje, preko jednostavnih, vitkih iz Stoca i Mogorjela b), do ukrašenih istim ukrasom, ali u opštem conspectusu donekle različitih kopalja iz Hatelja i Mogorjela a), masivnih i ukrašenih, s nepoznatih lokaliteta, delimično različitih u dimenzijama i konturi lista ili obliku tulca (kod većeg tulca nije facetiran) i, za sada najdužeg koplja iz Vira. Većina od njih datirana je u 9 vek, dok su dva preliminarno datirana u 9/10 vek i jedno u 10 vek. Sva ona, u to nema sumnje, potiču iz franačkih radionica i mogla su različitim putevima dospeti u ove krajeve — ilegalnom trgovinom, kao plen ili kao dar. Najraniji primerci (Rudići, Mogorjelo, Stolac, Hatelji) prispeli su pod direktnim franačkim uticajem, prisutnim u susednom hrvatskom području već od samog početka 9 veka, preko alpskih prelaza, Italije i duž jadranskog primorja⁴⁷, a nešto kasniji primerci, prema navedenim analogijama, i preko Karpatskog bazena⁴⁸.

Od velike je štete da okolnosti nalaza skoro nijednog od ovih kopalja nisu arheološki dokumentirane, pa tako i pitanje da li potiču iz naselja ili sa nekropola, ili iz kojih grobnih celina, više nije moguće razrešiti. Tako i vezivanje mača i koplja Mogorjelo a) u jednu grobnu

⁴² L. Kovacs 1980, s. 100, T. 64:1; P. Reinecke 1899, T. I, 12.

⁴³ Isto, s. 99 (dužina 60,8 cm.), 106, grupa 3b, T. 63:5.

⁴⁴ P. Paulsen 1967, s. 255, 263, Sl. 1:2.

⁴⁵ L. Kovacs 1980, s. 99, 105, T. 60:3 i T. 66:2 (grupa 2a).

⁴⁶ P. Paulsen 1967, s. 264, Sl. 2:4.

⁴⁷ N. Miletić 1979, s. 149—150; H. Friesinger 1971—1974, s. 94—95; Z. Vinski 1979, s. 174—176; Isti, 1981, s. 32, 37, nap. 123; Isti 1983, s. 495—496, nap. 133; L. Kovacs 1980, s. 107; E. Szameit 1987, s. 155 i 169.

⁴⁸ Vidi nap. 30—31, 42—43, 46.

celinu, koje je predložio Z. Vinski, a koje nije bazirano na arheološkim podacima, ostaje samo pretpostavka, koju pojava drugog koplja s krilima čini još manje uverljivom⁴⁹.

Brojem do sada otkrivenih kopalja sa krilima Bosna i Hercegovina predstavlja neubičajeno područje u našoj zemlji, u kojoj ova vrsta kopalja ne spada u česte nalaze. Njihova koncentracija na njen južni pojas (ako izuzmemo dva koplja s nepoznatih lokaliteta), od Rudića kod Glamoča do Hatelja kod Stoca, nameće se kao problem vredan pažnje u daljim proučavanjima ove vrste oružja. Njihova pojava može se osvetliti u kontekstu poznatih istorijskih događaja u ovim ranim stolicima srednjega veka i uticaja koji su stizali iz bližih i daljih područja. Proučavanje intenziteta ovih uticaja u različitim područjima Bosne i Hercegovine, u različitim sferama kulturnoistorijskog razvoja i u različitim periodima ranog srednjeg veka, predstavlja jedan od najvažnijih problema u budućim istraživanjima ovoga kompleksa.

LES LANCES DU HAUT MOYEN AGE AUX AILES PROVENANT DE BOSNIE ET HERZEGOVINE

Résumé

Cette contribution est consacrée aux lances avec les ailes découvertes jusqu'aujourd'hui en Bosnie et Herzégovine. Parmi celles-ci on fait publier pour la première fois une lance simple en fer aux ailes marquée comme b), découverte récemment dans le matériel sommairement déposé et noninventarisé provenant de la localité Mogorjelo près de Čapljina, ainsi que deux lances massives et longues, provenant des localités inconnues. On a donné en même temps les observations complémentaires et une élaboration plus détaillée des lances déjà publiées et provenant des localités Mogorjelo, Hatelj, Stolac et Vir. Toutes ces lances appartiennent aux différentes phases de l'époque carolingienne, commençant par les premières décennies du IXème siècle jusqu'environ l'année 1000 et selon les parallèles citées, elles représentent les productions des ateliers francs. On a souligné leur concentration sur ce territoire, ainsi que la diversité de leurs formes ou d'ornements ce qui est un phénomène exceptionnel, existant dans le fond connu jusqu'à présent de cette sorte d'armes en Yougoslavie en général.

LITERATURA

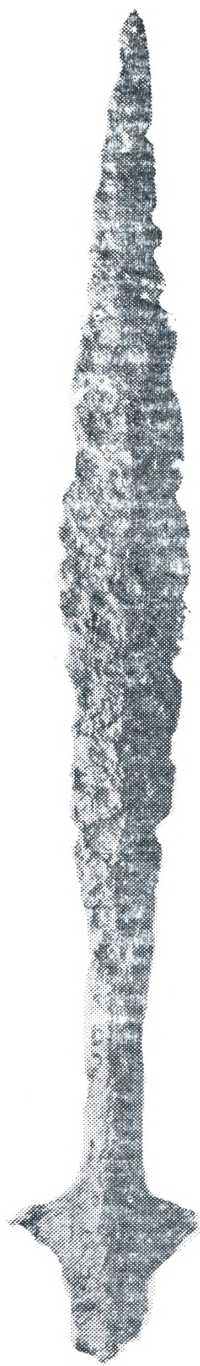
- V. Atanacković — Salčić (1975): *Arh. pr. 18, Beograd 1975, 27, T. XI, 3*; (1983): *Fränkische Waffenfunde in der Hercegowina*. Balcanoslavica 10, Beograd.
- J. Belošević (1980): *Materijalna kultura Hrvata od 7—9. stoljeća*. Zagreb.
- H. Friesinger (1971—1974): *Studien zur Archäologie der Slawen in Niederösterreich I*. Mitt. d. Präh. Komm. d. ÖAdW, B. XV i XVI, Wien.
- O. v. Hessen (1968): *I ritrovamenti barbarici*. Verona 1968.
- D. Jelovina (1976): *Starohrvatske nekropole*. Split.

⁴⁹ Z. Vinski 1983, s. 486, Sl. 14:1—2.

- L. Kovacs (1980): *Bemerkungen zur Bewertung der fränkischen Flügellanzen im Karpatenbecken*. Mitt. d. Arch. Inst. d. UAdW 8/9, Budapest.
- N. Miletić (1963): *Nakit i oružje IX—XII veka u nekropolama Bosne i Hercegovine*. GZM XVIII, Sarajevo. (1977): *Ranosrednjovekovni nalazi iz Rudića kod Glamoča*. GZM XXX—XXXI/1975—1976, Sarajevo. (1979): *Ranosrednjovekovno koplje iz Mogorjela*. Zbornik Narodnog muzeja IX—X, Beograd.
- P. Oreč (1984): *Novi arheološki nalazi iz ranoga srednjega vijeka iz zapadne Hercegovine*. GZM 39, Sarajevo.
- P. Paulsen (1967): *Einige Flügellanzen aus Schwaben*. Fundberichte aus Schwaben, N. F. 18/1, Stuttgart.
- P. Reinecke (1899): *Studien über Denkmäler des frühen Mittelalters*. Mitth. d. Anthr. Ges. in Wien, XXIX, Wien.
- A. Ruttkay (1975): *Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (I)*. Slov. Arch. XXIII—1, Bratislava.
- A. Cs. Sós (1961): *Das frühmittelalterliche Gräberfeld von Keszthely-Fenékpuszta*. Acta Arch. Hung. 13, Budapest.
- E. Szameit (1987): *Karolingerzeitliche Waffenfunde aus Österreich, Teil II. Die Saxe und Lanzenspitzen*. Arch. Austr. 71, Wien.
- Z. Vinski (1979): *Novi ranokarolinški nalazi u Jugoslaviji*. Vjesnik Arh. muzeja u Zagrebu, 3. ser. sv. X—XI, Zagreb 1977—78. (1981): *O nalazima karolinških mačeva u Jugoslaviji*. SHP 11, Split. (1983): *Zur karolingischen Schwertfunden aus Jugoslawien*. Jahrb. d. Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz, 30, Mainz.

T. I

1

2

(Foto: Miodrag Radovanović)

Т. II

1

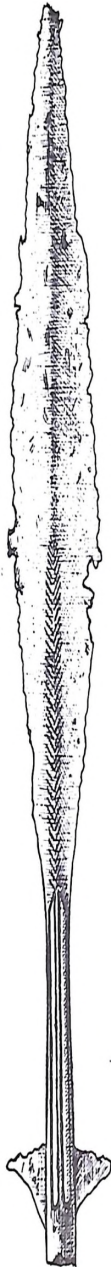
2

(Foto: Miodrag Radovanović)

1

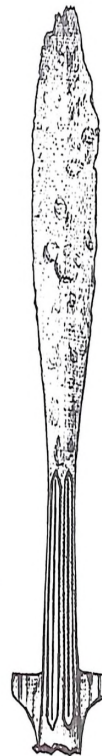
2

0 1 2 3 4 cm

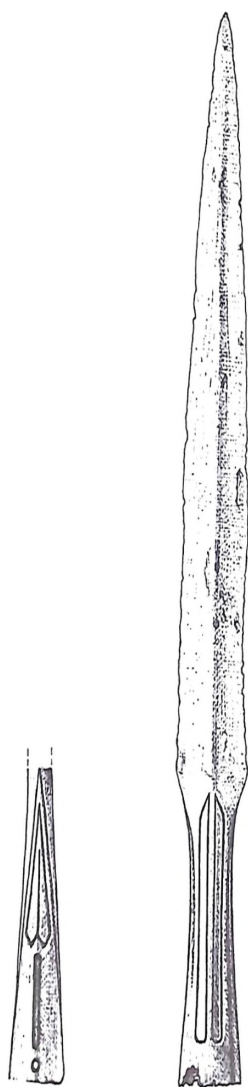

3

4

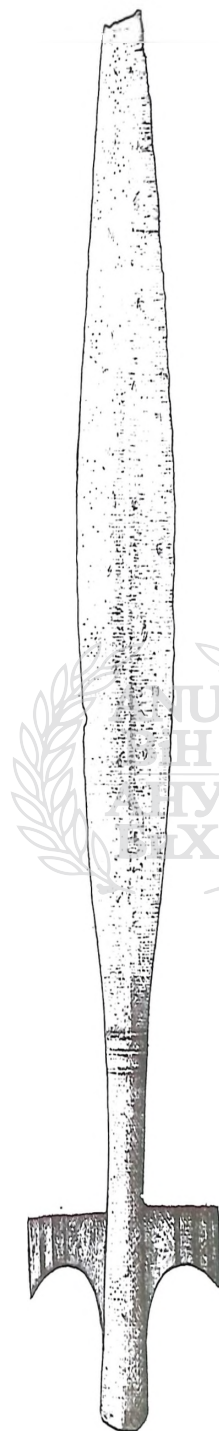
(Crteži: Jelena Radojević)

1

2

3

(Crteži: Jelena Radojević)